

המעמד ההלכתי של פירות וירקות בשנים השמיטה

**אוצר
הארץ**

שמיטה ישראלית למהדרין

כפר דרום ת"ו - שבי דרום

קדושת פירות שביעית

מקורות בפסוקים לדיני פירות שביעית

מצוות השמיטה הקשורות לפירות שביעית הם: מצוות הפקרת פירות שביעית "והשביעית תשמטנה ונטשתה"; מצוות "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" הכוללת איסור עשה של הפסד וסחורה בפירות שביעית וי"א שכוללת גם מצוות עשה לאכול פירות שביעית; ומצוות ביעור פירות שביעית "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול".

חז"ל הוסיפו איסור מדבריהם "איסור ספיחין" מפני עוברי עברה, שאין לאכול מצמחים חד שנתיים שגדלו בשנת השמיטה, שלא ילך ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גנה בתוך שדהו בסתר, וכשיצמח יאכל מהם ויאמר ספיחים הן, לפיכך אסרו כל הספיחים הצומחים בשביעית.

מנין למדנו שיש קדושה בפירות שביעית?

בגמ' (עבודה זרה נד ע"ב) למדנו שבפירות שביעית ישנה גם קדושה שנאמר **"יובל היא קודש תהיה לכם"**. המשמעות הראשונה היא שלגבי הפירות שביעית תופסת את דמיה כקודש, ומיוחד בפירות שביעית שהפירות עצמם אינם יוצאים לחולין לעולם **"אחרון אחרון נתפס בשביעית, ופרי עצמו אסור"**.

מהי המשמעות המעשית לקדושת פירות שביעית?

1. יש מצווה באכילת פירות שביעית

בבשר קורבנות, ובפירות תרומה, הקדושה מתבטאת בכך שיש מצווה באכילתם. כדברי הרמב"ם (ספר המצוות עשה פט) "ומתנאי מצוה זו שזאת **האכילה שהיא מצוה**... וכן גם כן התרומה הנה **אכילתה נגזרת אחר המצוה**". וכן בפירות מעשר שני (שם עשה קכח) יש ערך לאכילת הפירות.

האם יש מצווה באכילת פירות הקדושים בקדושת שביעית?

הרמב"ן (השגה ג' לספר המצוות) הדגיש: "ונכפלה זאת המצווה באמרו יתברך 'ואכלו אביוני עמך' ולא אמר לאביוני עמך תעזוב אותם כמו שאמר לעני ולגר תעזוב אותם בלקט ושכחה אבל לשון אכילה מזכיר בהם הכתוב בכל מקום". בעל המגילת אסתר הבין שכוונתו של הרמב"ן שיש מצוות עשה באכילת פירות שביעית כפי שמצאנו באכילת בשר קודשים, אך דחה את דבריו. החזו"א הבין שאף הרמב"ן לא התכוון שיש מצוות עשה באכילת פירות שביעית אלא יש איסור עשה בסחורה בפירות שביעית. ויש שדייקו כן מלשון הרמב"ן (מצווה ג) שלא הזכיר את הביטוי "שנצטוונו" כפי שכתב בשאר המצוות.

הרב קוק בשבת הארץ (פ"ו הלכה א אות ב) הזכיר את שתי הדעות. בשו"ת דעת כהן (סימן רמ) חש לדעה שיש מצווה באכילה, ובקונטרס אחרון (אות כא) הוסיף: "ואם יש מצווה באכילת שביעית י"ל שאסור לשבת בתענית רשות מי שיש לו פירות שביעית כל זמן שלא אכלו".

האם יש להקפיד על נטילת ידיים קודם השימוש בפירות שביעית?

פסק רמב"ם (שמיטה ויובל פ"ה ה"ז): "ואין סכין אותו בידים טמאות", וביאר ערוך השולחן (שמיטה ויובל סי' כד סעי' טו) הטעם משום **שיש בהם קצת קדושה**. הרב קוק בשבת הארץ (פ"ה הלכה ז) פסק שבזמן הזה שהכל בחזקת טומאה, לא שייך דין זה שלא יסוך בידים טמאות. אך בשבת הארץ (קונטרס אחרון כ"ה) כתב: "והמקדש עצמו בזה

במה עוד באה לידי ביטוי הקדושה בפירות שביעית?

2. פירות שביעית הינם הפקר

מה משמעות המילים "תשמטנה ונטשתה"?

"והשביעית תשמטנה ונטשתה" – רש"י ואבן עזרא לא מייחסים פסוק זה לדין הפקר, אך רשב"ם והרמב"ן וכן המכילתא מייחסים פסוק זה לדין הפקר ומדייקים זאת מהמילה "ונטשתה", וכן דעת הרמב"ם והחינוך.

האם ההפקר נעשה בידי אדם או הוא אפקעתא דמלכא?

המנחת חינוך (מצוה פד אות א) הזכיר מחלוקת בדבר. לדעת המהרי"ט הוא **אפקעתא דמלכא** ולדעת הבית יוסף ההפקר אינו אפקעתא דמלכא **אלא מצוה עליו להפקיר**. לכאורה מהגמ' בנדרים (דף מב ע"א) משמע דרחמנא אפקריה, וכן בבבא מציעא (לח ע"ב) ונטשתה – אפקעתא דמלכא כדעת המהרי"ט. אך בעל פאת השולחן דחה ראיותיו ונקט כדעת הבית יוסף שהמצווה להפקיר בפועל.

כיצד נקיים את מצוות ההפקרה?

במכילתא דרבי ישמעאל נאמר "**שפורץ בה פרצות אלא שגדרו חכמים מפני תיקון העולם**". ופסק כן רמב"ם (שמיטה ויובל פרק ד הלכה כד): "וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מצוות עשה... אלא יפקיר הכל". וביאר הכסף משנה (וכן המלבי"ם, התורה והמצוה שם), שמעיקר הדין היה צריך לפרוץ פרצות, וחכמים תקנו שאין צורך בפריצת פרצות אלא שכל הגודר גדר מבטל מצוות עשה אף אם דעתו להפקירם. לאור זאת, הדרך המעשית לקיים את מצוות "ונטשתה" היא על ידי תליית שלט על פתח החצר בנוסח זה: השנה שנת שמיטה והפירות בחצר זו מופקרים לכל.

3. איסור סחורה בפירות שביעית

באילו מצבים המוכר פירות שביעית עובר על איסור סחורה?

יש מצבים שבמסירת פירות בתשלום ישנו איסור סחורה, כגון **המובא במשנה שביעית (פ"ז מ"ג)**: "הצבע צובע לעצמו ולא יצבע בשכר **שאינ עושים סחורה בפירות שביעית... ולא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק**...". לעומת זאת ישנם מצבים שמסירת פירות בתשלום מותרת, כגון: "אבל הוא **לוקט ובנו מוכר על ידו, לקח לעצמו והותיר מותר למכרן (משנה שביעית פ"ז מ"ג)**". יש להבחין אם כן בין מקח – מכירה וקניה בפירות שביעית שלא אסרה תורה, ובין "סחורה" בפירות שביעית שאסרה תורה.

לדעת רש"י (סוכה לט ע"א) איסור סחורה נגזר מחיוב הביעור, ורק כשמטרת המוכר לעבור על מצוות ביעור – שרצונו של המוכר הוא "להצניע לאחר שביעית ולהעשיר" – יש איסור סחורה. **בעלי התוספות** (סוכה לט ע"א ועבודה זרה סב ע"א) מגדירים את איסור סחורה במספר אופנים: מכירה **בשוק, כעין חנות דהינו בקביעות ולא באקראי בעלמא** – שבכך דומה יותר שמשתכר בפירות שביעית. הקונה מחבירו כדי להרוויח ולמכור ביוקר ג"כ נכלל בהגדרת סחורה, כגון **שקונה הרבה יחד להוליך ממקום הזול למקום היוקר. וכן הפורע חובו מפירות שביעית הרי זה משתכר בפירות שביעית. בעל המאור** (סוכה יט ע"ב בדפי הרי"ף) **והריטב"א** (ע"ז סב ע"א) ביארו, שאיסור סחורה הוא רק כאשר האפשרות לקיים את מצוות "לאכלה" מתבטלת, והינו שקונה דבר שאינו ראוי לאכילה (קבלת מעות כנגד הפירות מותר אף שלא ראויים לאכילה, משום שלמענות אין משמעות עצמית וכל עניינה הוא אמצעי לקניית דבר אחר כגון פירות אחרים). **לדעת הרמב"ם** (שמיטה ויובל פ"ו הל' א-ג) הגדרת סחורה האסורה היא כל מכירה **לא מועטת** (אפילו

על מנת ליקח בדמיהם דברי מאכל, ולא דווקא בשוק).

החזון איש (סדר שביעית סוף סי' כ"ו ס"ק ו) צירף את רוב השיטות: מותר למכור דבר מועט, שיעור דבר מועט אינו דווקא מזון ג' סעודות אלא לוקט כשיעור שאדם מכין לתשמיש בני ביתו לימים מועטים. ומותר ללקט שיעור המותר אף אם אין דעתו לאוכלן אלא למוכרן לאחרים. המלקט לא ימכרם לחנווני ע"מ למכור כי החנווני אסור לו ליקח ע"מ למכור. אין למכור בשוק במקום שמוכר כל השנה וכן אין למכור בחנות שמוכר כל השנה אלא מוכר בבית או בסמטא ובחצר.

4. אין להשחית פירות שביעית

האם מותר להשליך פירות שביעית?

המשנה (שביעית פ"ד מ"י) למדה שאין לקוץ ענפי אילנות קודם הבשלת הפרי והגמ' (פסחים נב ע"ב) למדה זאת משום שנאמר "לאכלה" דהיינו: ולא להפסד. וכן פסק הרמב"ם (שמיטה ויובל פרק ה הל' יז). יש להעיר שהרמב"ם בפירושו למשנה הביא טעם אחר "מפני שהוא גוזל בני אדם", דהיינו שפירות אלו שייכים לכלל ישראל ולאף אחד אין רשות והיתר לגזול את ממון כלל ישראל. לאור זאת יש לדון, בהשלכת קליפות וגרעיני פירות הקדושים בקדושת שביעית, וכן בהשלכת שאריות אוכל – באלו אופנים אינו מפסיד פירות שביעית. וראוי שיהיה כלי אחסון מיוחד לשאריות פירות וירקות הקדושים בקדושת שביעית, "משמרת שמיטה" – פח שמיטה.

5. אין לאכול פירות שביעית בדרך לא מקובלת, אין לעבד פירות שביעית בדרך לא מקובלת

באילו אופנים מותר לאכול פירות שביעית?

המשנה (שביעית פ"ח מ"ב) משווה את דיני פירות שביעית לפירות **תרומה ומעשר שני**, וכן פסק הרמב"ם (שמיטה ויובל פ"ה הל' ג) שאין לשנות הפירות מצורתן ויש לאכול כל דבר כדרכו – דבר שדרכו להאכל חי לא יאכלנו מבושל, ודבר שדרכו להאכל מבושל אין אוכלין אותו חי. הר"ש כתב הטעם משום שבשימוש כעין זה יש הפסד פירות שביעית, היינו שמשתמש בפירות שלא באופן המרבי. כטעם הר"ש נקטו גם הרב קוק (משפט כהן סימן פד) והחזו"א (שביעית סי' כה אות לב ד"ה ויש). לעומת זאת ערוך השולחן (שמיטה ויובל פכ"ד סעי' ג) הסביר שאין לשנות הפירות מצורתן משום שנאמר בפירות שביעית "קדש תהיה לכם" – בהווייתה תהא ולכן גם אין לשנות אותם מצורתם. נפקא מינא בין הטעמים תהיה האם מותר לשנות פירות שביעית בעיבוד מקובל בדרך כלל, כגון סחיטת מיץ תפוזים. לטעם שהוא משום הפסד הרי זו הדרך המקובלת ואין בכך הפסד פירות שביעית אך אם הטעם משום שנאמר 'קודש' הרי כל שינוי יהיה אסור.

לאור זאת יש לדון בדין ביטול פירות שביעית וסחיטת פירות שביעית המשנים את צורת הפרי, מה נחשב שינוי ומה נחשב שינוי מהדרך המקובלת.

6. אין להאכיל גויים מפירות שביעית

האם מותר להאכיל גויים פירות שביעית?

בתורת כהנים (בהר פרשה א) דרשו "לכם ולא לאחרים", ופירשו הראשונים וכן פסק הרמב"ם (שמיטה ויובל פ"ה הל' יג) שאין מאכילים את הגוי פירות שביעית. אך אם מזונותיו עליו הרי הוא כאנשי ביתו ומותר להאכילו. המהר"י קורקוס ביאר הטעם משום שיש בכך הפסד פירות שביעית. **שו"ת אבני נזר** (יו"ד סי' תמה) הוסיף ביאור **שנחשב הפסד פירות שביעית כשמאכיל לנכרי כמו שאסור להאכיל לבהמה פירות שביעית מאכל אדם. הרב קוק בשבת הארץ** (קונטרס אחרון כ) **כתב שהאיסור להאכיל גויים פירות שביעית הוא מדרבנן משום מעלת קדושת שביעית** ולא גזרו בתשובה ושכיר ואכסניא (אורחיים).

האם מונעים מגויים ליטול פירות שביעית מן השדות?

התוספתא (שביעית פ"ה ה"כ) נקטה שאין מאכילים את הבהמה פירות שביעית אך אוכלת מאליה ואין מונעים זאת ממנה, שנאמר "ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול". וכן פסק הרמב"ם (שמיטה ויובל פ"ה הל' ה). לעומת זאת פסק הרמב"ם (שמיטה ויובל פ"ד הל' ל) שמונעים מן הגויים ליטול פירות שביעית מן השדות. הרדב"ז ביאר הטעם משום **שבפירות שביעית יש קדושה**. בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' תמה) ביאר מטעם שפירות שביעית אינם הפקר אלא פירות **השייכים לכלל ישראל** ואסור לגוי לקחת אותם מדין גזל.

7. גידולי שביעית מותרים בכל שימוש הדומה לאכילה

אלו שימושים מותר לעשות עם פירות שביעית?

המשנה (שביעית פ"ח מ"ב) נקטה שגידולי שביעית ניתנו לאכילה ולשתיה, לסיכה וכן לצביעה. בגמ' (ב"ק קב) למדו שקדושת שביעית חלה לא רק על מיני מאכל אלא כל דבר שיש לו שימוש דומה לאכילה. פירות הראויים לאכילה אין להשתמש בהם לצורך אחר, אף שהנאתו וביעורו שווה, ולכן לא יסוך יין. אך שמן המיועד לסיכה ולמאור, מותר לסוך בו ולהדליק בו את הנר אך אין להסיק בו, שהנאה זו היא לאחר ביעורו. ומיני כביסה וצביעה יש בהם קדושת שביעית ומותר לכבס ולצבוע בהם.

8. אין לייצא פירות שביעית לחו"ל

האם מותר לייצא פירות שביעית?

המשנה (שביעית פ"ו מ"ה) נקטה שאין מוציאים פירות שביעית מהארץ לחו"ל. הגמ' (פסחים נב ע"ב) דנה מה דינם של פירות שיצאו מארץ ישראל לחוצה לארץ ונפסקה ההלכה שמתבערים במקומם ואין צורך להחזירם לארץ ישראל, וכן פסק הרמב"ם (שמיטה ויובל פ"ה ה"ג ופ"ז ה"ב).

כיצד הוציא רב ספרא פירות שביעית לחו"ל?

בסוגיה (שם) מסופר שרב ספרא יצא מארץ ישראל לחוצה לארץ, והיו עמו חביות יין של שביעית ופסקו לו שאין צריך להחזירם אלא יבערם במקומם. ושאלו הראשונים, כיצד רב ספרא הוציאם? התוספות (פסחים נב ע"ב) בתירוץ ראשון, חילקו בין להוציא לסחורה המותרת – שמותר, לבין להוציא לאכילה – שאסור. ובתירוץ שני נקטו שאכן אסור להוציא ורב ספרא שוגג היה. הר"ש (שביעית פ"ו מ"ה) הזכיר רק את התירוץ השני ששוגג היה ונראה שזו גם דעת הרמב"ם שלא הזכיר אופני היתר. החזו"א (שביעית סי' יג ס"ק ד) תמה על תירוצם הראשון של התוספות, כיצד לסחורה המותרת יהיה קל יותר מלאכילה, ולכן קבע שיש לגרוס ההיפך: לאכילה – מותר ולסחורה המותרת – אסור. בהלכתא גבירתא (שביעית פ"ו מ"ה) ובספר השמיטה (עמ' לו סע' ה) כתבו שאסור להוציא לחו"ל לאחר זמן הביעור אך מותר לייצא לחו"ל קודם זמן הביעור או לאחר קיום מצוות הביעור. הרב קוק בשבת הארץ (קונטרס אחרון סי' כג) קיים גרסת התוס' וביאר שגזרת חכמים שלא להוציא לחו"ל חלה רק על מצבים המותרים ולא על סחורה שכבר אסרה תורה גם אם יש בה אופני היתר. ולכן לצורך סחורה לחו"ל מותר ולצורך אכילה בחו"ל אסור.

9. מצוות ביעור פירות שביעית

מצוות ביעור הוזכרה במשנה (שביעית פ"ז מ"א) ונלמדה בתורת כהנים (בהר פרשה א סעי' ח) ובגמ' (פסחים נב ע"ב) מן הפסוק "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך", כל זמן שחיה אוכלת מן השדה – האכל לבהמה שבבית, כלה לחיה אשר בשדה – כלה לבהמתך מן הבית.

כיצד מקיימים את הביעור?

לשיטת רש"י (פסחים נב ע"ב) מניחים במקום מרמס חיה ובהמה דהיינו יש לאבדם ולא להשתמש בהם. וכן היא דעת הרמב"ם (שמיטה ויובל פ"ז ה"א, ה"ג) שהביעור ההוא שרפה או איבוד. לדעת התוס' והרמב"ן הביעור הוא בהפקרה בפני אחרים. לדעת הראב"ד ישנם שני שלבים במצוות הביעור, בתחילה כאשר כלה בעיר יש להפקיר וכאשר כלה בכל האזור יש מצווה לבער בשרפה.

כיצד נוהגים בזמננו לבער פירות שביעית?

המהר"י קורקוס (פ"ז ה"ג) כתב: "כדאין הם הגאונים... לסמוך עליהם כל שכן בשעת הדחק כי רב הוא וכל נתיבותיה שלום, וגם כי שביעית בזמן הזה מדרבנן ואזלינן לקולא". החכמת אדם (שער מצות הארץ פי"ט סעי' ו) כתב שראוי לקיים מצוות הביעור בשרפה כדעת הרמב"ם. הרב קוק (שו"ת משפט כהן סי' פג) כתב שאין לשרוף, כי האי חומרא קולא היא לרבים וגדולים, שהרי לשיטות האחרות עובר על איסור הפסד פירות שביעית. וכל שכן שכבר נהגו בא"י כדעת הרמב"ן ליהנות אחר הביעור ע"י הפקר, ואם יבא אדם עכשיו להחמיר על עצמו שלא ליהנות אחר הביעור, אע"פ שהפקיר וקיים כדן, ודאי ראוי ללמדו שלא יעשה כן נגד כבודם של ראשונים שהנהיגו כן, כמש"כ מוהר"י קורקוס.

האם יש פירות שביעית האסורים באכילה (איסור ספיחין)?

אע"פ שיש קדושה בפירות שביעית, חכמים אסרו באכילה את כל הגידולים החד שנתיים שגדלו בשמיטה, שלא ילך ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גינה בתוך שדהו בסתר, וכשיצמח יאכל מהם ויאמר ספיחים הן, לפיכך אסרו כל הספיחים הצומחים בשביעית. לדעת הרמב"ם (שמיטה ויובל פ"ד הל' א-ד) כל שגדל בשמיטה אסור באכילה. ולדעת הר"ש (שביעית פ"ט מ"א) כל שהתחיל לגדול בשביעית אסור באכילה משום איסור ספיחין אך אם התחיל לגדול בשישית מותר באכילה בשביעית ויש לנהוג בו קדושת שביעית. בימינו ששביעית מדרבנן נוקטים כדעת הר"ש לגבי הגידולים שהתחילו לגדול בשישית. אמנם, הגידולים החד שנתיים שהתחילו לצמוח בשנה השמיטה, אע"פ שיש בהם קדושת שביעית, אסור לאכול אותם משום איסור ספיחין.

מקורות בפסוקים לדיני פירות שביעית

ויקרא פרק כה (פרשת בהר)

- (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר:
- (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תֵבֵאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָּה הָאָרֶץ שְׁבַת לִיקוֹן:
- (ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כְּרֶמְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָה:
- (ד) וּבִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁבַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שְׁבַת לִיקוֹן שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְכְרֶמְךָ לֹא תִזְמַר:
- (ה) אֶת סִפִּיחַ קִצִּירְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת עֵנְבֵי נִזְיֶרְךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ:
- (ו) וְהָיְתָה שְׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם לֶאֱכֹלָה לָךְ וּלְעֶבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ וּלְשִׁכְיֶיךָ וּלְתוֹשֶׁבֶת הָגָרִים עִמָּךְ:
- (ז) וּלְבִהֲמֹתֶיךָ וּלְחִיהָ אֲשֶׁר בְּאֶרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָה לֶאֱכֹל: ס
- (ח) וְסָפַרְתָּ לָךְ שְׁבַע שְׁבֹתוֹת שָׁנִים שִׁבְעֵי שָׁנִים שְׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יְמֵי שְׁבַע שְׁבֹתוֹת שָׁנִים תִּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה:
- (יא) יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַמַּמְשִׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרְעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת סִפִּיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת נִזְיָהָ:
- (יב) כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן הַשָּׁדָה תֹּאכְלוּ אֶת תְּבוּאָתָה:

שמות פרק כג (פרשת משפטים)

- (י) וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת אֶרְצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָה:
- (יא) וְהַשְּׁבִיעִית תִּשְׁמְטֶנָּה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ וְיִתְּנֶם תֹּאכֵל חֵיט הַשָּׂדֶה כֹּן תַעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזִיתְךָ:

מנין למדנו שיש קדושה בפירות שביעית?

גמ' עבודה זרה דף נד ע"ב

"שביעית, דכתיב: +ויקרא כה+ **כי יובל היא קדש תהיה לכם**, מה קדש תופס את דמיו ואסור, אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה; אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין, אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאה לחולין! ת"ל: תהיה, בהוייתה תהא, הא כיצד? לקח בפירות שביעית בשר - אלו ואלו מתבערין בשביעית, לקח בבשר דגים - יצא בשר נכנסו דגים, בדגים יין - יצאו דגים נכנס יין, ביין שמן - יצא יין נכנס שמן, הא כיצד? **אחרון אחרון נתפס בשביעית, ופרי עצמו אסור**.

מהי המשמעות המעשית לקדושת פירות שביעית?

1. יש מצווה באכילת פירות שביעית

בבשר קורבנות ובפירות תרומה, הקדושה מתבטאת שיש מצווה באכילתם.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה פט

היא שצוה הכהנים לאכול בשר קדשים, כלומר החטאת והאשם שהם קדשי קדשים (צו ו - ז), והוא אמרו יתעלה (תצוה כט) ואכלו אותם אשר כופר בהם. ולשון ספרא מנין שאכילת קדשים כפרה לישראל תלמוד לומר ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני ה' [שמני י יז] הא כיצד הכהנים אוכלים וישראל מתכפרין. **ומתנאי מצוה זו שזאת האכילה שהיא מצווה** אמנם תהיה ליום ולילה עד חצות... **וכן גם כן התרומה הנה אכילתה נגזרת אחר המצוה**. אבל אין אכילת קדשים קלים ותרומה כמו אכילת בשר חטאת ואשם. שאכילת הבשר הזה מן החטאת ומן האשם בה

תשלם כפרת המתכפר כמו שבארנו ובו בא לשון הציווי באכילה, מה שלא בה לא בקדשים קלים ולא בתרומה, ולפיכך **היא נגזרת במצוה והאוכל אותה עושה מצוה**. ולשון ספרא עבודת מתנה אתן את כהונתכם לעשות אכילת קדשים בגבולין כעבודת מקדש במקדש מה עבודת מקדש מקדש ידיו ואחר כך עובד אף אכילת קדשים בגבולין מקדש ידיו ואחר כך אוכל. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות מזבחים:

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קכ

היא שצונו להוציא מעשר שני והוא אמרו יתעלה (ראה יד) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה. ולשון ספרי שנה שנה מלמד שאין מעשרין אותו משנה לחברתה אין לי אלא מעשר שני שבו דבר הכתוב מנין לרבות שאר מעשרות תלמוד לומר עשר תעשר. ולשון התורה (שם) הוא להיות זה המעשר עולה לירושלם **ויאכלו שם בעליו**. וכבר קדם לנו (מ') קיט) לשונם בזה...

האם יש מצווה באכילת פירות הקדושים בקדושת שביעית?

הרמב"ן השגה ג' לספר המצוות

מצווה שלישית שאמרה תורה בפירות שביעית, והיתה שבת הארץ לכם לאוכלה ודרשו לאוכלה ולא לסחורה. וזה דבר תורה הוא כמו שאמרו באחרון של ע"ז נמצא נמצא פורע חובו בפירות שביעית, והתורה אמרה לאוכלה ולא לסחורה. וכן מקומות רבים מן התלמוד בא כלשון הזה. **ונכפלה זאת המצווה באמרו יתברך "ואכלו אביוני עמך" ולא אמר לאביוני עמך תעזוב אותם כמו שאמר לעני ולגר תעזוב אותם בלקט ושכחה אבל לשון אכילה מזכיר בהם הכתוב בכל מקום**. והנה העושה סחורה בהם עובר בעשה.

מגילת אסתר על השגת הרמב"ן ג'

ונראה לי כי מה שלא מנא הרב הוא לפי שמה שדרשו חכמים לאוכלה ולא לסחורה אין פירושו שיהא מצווה באכילתם רק לאכילה הותר לכם ולא לעשות בהם סחורה. **וראיה שאין באכילתם מצווה** ממה ששינונו בפ"ח משביעית מ"ג "שביעית ניתנה לאכילה ושתייה וסיכה וכ"ו" ולא קאמר שביעית מצווה באכילה ושתייה וכ"ו"

חזון איש שביעית סי' י"ד ס"ק י' ד"ה מש"כ

מה שכתב לעיל דאין מצווה לאכול פירות שביעית ראיתי במגילת אסתר בהוספת עשין של הרמב"ן עשה ג' שפירש דעת רמב"ן היפוך מזה, **אבל כוונת רמב"ן דאיסור סחורה הוא ממניין עשין כמבואר בדבריו ז"ל אבל אין עשה באכילתן...**

השגות הרמב"ן לספר המצוות

מצוה א שנצטוונו לאכול מעשר שני ובכורות בירושלים לפני הקל יתעלה והוא אמרו ואכלת לפני ה' אלו קין...

מצוה ב שנצטוונו לאכול תרומה כשהיא טהורה ... שנאמר בשעריך תאכלנו...

מצוה ג שאמרה תורה בפירות שביעית והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ודרשו לאכלה ולא לסחורה.

שבת הארץ פ"ו הלכה א אות ב

ויש מי שנראה מדבריו שיש בכלל זה המצוה לאכול פירות שביעית ויש אומרים שאין שום מצוה באכילתן אלא שבא הכתוב לאסור בהם דברים שחוץ מאכילתן כמו הפסד וסחורה.

שו"ת דעת כהן סימן רמ

לע"ד הרוצה לצאת יד"ח שביעית כתיקון בתפוז"ז אין להאכיל הקליפות לבהמה, ולא לאבדן בידים, כ"א או לשולקן עם צוקר, כדרכן לאכילה, או להניח במקום המוצנע עד שיכלו מעצמן וירקבו. כי א"א לנו לברר שלא נטעו את האילנות גם ע"ד קליפתם, שהדבר ידוע שבחו"ל מוכרים חלק גדול מתפוז"ז לבתי עשיית משקאות, והם משתמשים בעיקרם בקליפה, וא"כ הוא מאכל אדם. גם מהעושים מיני מרקחות יש בתי מסחר רבים והם משתמשים באוכל וגם בקליפה, ודעת הסוחרים במקחם הוא בשביל זה השימוש ג"כ. ודעת הנוטעים היא למסחר, א"כ דעתם בטלה לדעת הסוחרים. ע"כ א"א לע"ד להקל למאכל בהמה. ולרקחם לע"ד יותר עדיף מלהניחם לאיבוד, אע"פ שאין איסור להניח עד שירקבו, **מ"מ עדיף לאכול ולקיים מצות לאכלה**. וכן מטיס כמה מקומות מחז"ל, וקשה לי להאריך כעת. ויתר הדברים מניתי ע"ז את ידידנו הרב ר"מ לערמאן נ"י, כבקשתו ורצון כ' חמיו הרב היקר שי', ויעשו כל הדברים ברשות ב"ד אבל יפקיר נא כמ"ר בפני ג' חדא שההפקר הוא ג"כ מצוה, וי"א שאסור לקחת קודם ההפקר שלא מדעת בעלים. גם יהי' לשון ההפקר שאפי' אם המכירה הועילה להפקיע דין שביעית מ"מ יהי' הפקר גמור, כדי שלא נצטרך לעשר, ויאבדו התרומ"ע.

שבת הארץ קונטרס אחרון כא

והדברים עתיקים אם יש מצוה באכילת פ"ש עי' רמב"ן בסה"מ אחר העשין מצוה ג ובמגילת אסתר. ומלשון הירושלמי פ"ח ה"ב ותוספתא פ"ו ה"א **"אין מחייבין אותו לאכול פת שעפשה"** נראה אומנם שהיא מצוה בראוי לאכילה, אך אפשר לומר שהוא אשגרא דלישנא דפ"ט דתרומות הל' י"א, ושם מצווה ודאית ודמי לעבודת בהמ"ק ומברכין עליה,

ודרך אגב נשנת גם בשביעית בלשון זה, ובנדון דידן אפשר הכוונה בפת שעפשה שמותר לאבדה דלא חזיא לו ולא לבהמה, וכן נראה מפ' מנחת ביכורים. **ואם יש מצווה באכילת שביעית י"ל שאסור לשבת בתענית רשות מי שיש לו פירות שביעית כל זמן שלא אכלו.**

האם יש להקפיד על נטילת ידיים קודם השימוש בפירות שביעית?

רמב"ם שמיטה ויובל פ"ה ה"ז

ושמן של שביעית אין חוסמין בו תנור וכירים, ואין סכין בו מנעל וסנדל, **ואין סכין אותו בידים טמאות**, נפל על בשרו משפשפו בידים טמאות...

ערוך השולחן שמיטה ויובל סי' כד סעי' טו

עוד שנינו בתוספתא שם שמן של שביעית אין סכין אותו בידים טמאות נפל על בשרו משפשפו אפילו בידים טמאות והטעם דאין לטמא לכתחילה פירות שביעית שיש בהם קצת קדושה ומשנפל על גופו אין חוששין עוד כמ"ש.

שבת הארץ פ"ה הלכה ז

ונראה שבזמן הזה שהכל בחזקת טומאה, לא שייך דין זה שלא יסוך בידים טמאות.

שבת הארץ קונטרס אחרון כה

אע"פ שאין לנו טהרות בזה"ז, מ"מ מפני כבוד קדושת שביעית אין לסוך גם עכשו את השמן של שביעית כ"א בידים טהורות ע"י נטילת ידיים כשם שתקנו נטילת ידיים לסעודה וסמכו ג"כ על המקרא "והתקדשתם אלו מים ראשונים" (ברכות נג ב) **וכש"כ שכשר הדבר לדון כן בשמן של שביעית שנקרא קודש**, והמקדש עצמו בזה לקיים הלכה זו גם בזמן הזה תבוא עליו ברכה. ונראה לעניות דעתי, שהנוטל ידיו לפירות שביעית כולם, מפני כבוד קדושת שביעית, משום שם קודש שנקרא עליהם, אין זה בכלל "הנוטל ידיו לפירות הרי הוא מגסי הרוח. וכהאי גוונא כתבו רבוותא בתראי במי שנוטל משום כבוד הברכה.

במה עוד באה לידי ביטוי הקדושה בפירות שביעית?

2. פירות שביעית הינם הפקר

מה משמעות המילים "תשמטנה ונטשתה"?

שמות פרק כג יא

והשביעית **תשמטנה ונטשתה** ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך:

רש"י שמות פרק כג פסוק יא

תשמטנה - מעבודה: **ונטשתה - מאכילה אחר זמן הביעור**. דבר אחר תשמטנה מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה מלזבל ומלקשקש.

אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך)

והשביעית **תשמטנה** היא שתקרא שמטה לה', **ולא יגוש** איש את רעהו האביון. **ונטשתה שלא תזרע**, וכמוהו ונטוש את השנה השביעית (נחמיה י, לב).

רשב"ם שמות פרק כג פסוק י

ואספת את תבואתה - בביתך ולא תניחנה הפקר אלא בשביעית תשמטנה, שלא תזרע: **ונטשתה - שלא תאסוף תבואתה**.

רמב"ן שמות פרק כג פסוק יא

תשמטנה ונטשתה - **תשמטנה מעבודה**, **ונטשתה מאכילה אחר זמן הביעור**. דבר אחר תשמטנה מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה, **ונטשתה מלזבל ומלקשקש**. **לשון רש"י**. **ואינו נכון**, כי לא הוזהרנו מן התורה אלא על חרישה וזריעה, אבל המקשקש והמזבל, ואפילו מנכש ועודר וכוסח וכל שאר עבודות קרקע, אינו אסור מן התורה. וכך העלו בתחלת מסכת מועד קטן (ג א) בפרק משקין דחרישה וזריעה אסר רחמנא אבל תולדות לא אסר רחמנא וכלהו מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא הוא. וכן הביעור אינו נלמד מן המקרא הזה:

ור"א אמר, תשמטנה, שמוט כל בעל משה ידו. ונטשתה, שלא תזרע את ארצך. ואינו כלום. אבל הכתוב דבק בראשון, אמר שש שנים תזרע ותאסוף התבואה, והשביעית **תשמטנה שלא תזרע את ארצך, ונטשתה שלא תאסוף את תבואתה**,

אבל תעזבנה, ואכלו אביוני עמך וחיות השדה פרי העץ ותבואת הכרם, וכן ונטוש את השנה השביעית.

מכילתא דרבי ישמעאל שמות פר' כ אות ריד

והשביעית תשמטנה ונטשתה, תשמטנה – בעבודתה, ונטשתה באכילתה. אין אלא פירות [האילן פירות הארץ] מנין? ת"ל **ונטשתה מכל מקום**. דבר אחר והשביעית וגו' שלא תאמר מפני מה אמרה תורה לא שיאכלו אותה עניים הרי אני מכניסה ומחלקה לעניים ת"ל והשביעית מגיד שפורץ בה פרצות אלא שגדרו חכמים מפני תיקון העולם.

מלבי"ם התורה והמצוה שם

...ועוד מפרש **שהנטישה** הוא **שיעזבם מרשותו שיהיה הפקר** – לא שהוא ישים עליה גדר סביב והוא יחלקם לעניים, ופסק כן הרמב"ם.

רש"י ואבן עזרא לא מייחסים פסוק זה לדין הפקר, אך רשב"ם והרמב"ן וכן המכילתא מייחסים פסוק זה לדין הפקר ומדייקים זאת מהמילה ונטשתה.

מנין המצוות לרמב"ם קלד

להשמיט קרקע שנ' והשביעית תשמטנה ונטשתה.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קלד

היא שצונו **להפקיר כל מה שתצמיח הארץ** בשנת השמיטה **והפקיר** צמחי אדמתינו כלם לכל אדם. והוא אמרו ית' (משפטי' כג) והשביעית **תשמטנה ונטשתה** וכו'. ולשון מכילתא [דרשב"י] והלא הכרם והזית בכלל היה ולמה יצא להקיש אליו מה כרם מיוחד שהוא בעשה עוברים עליו בלא תעשה כך כל שהוא בעשה עוברים עליו בלא תעשה. וענין זה המאמר מה שאספר. וזה שאמרו והשביעית תשמטנה ונטשתה כולל הפקיר כל מה שיצמח מן הארץ בשנה השביעית מן הענבים והתאנים והזתים והאפרסקין והרמונים והחטים והשעורים וזולת זה. **הנה הודיע שהשמטת הכל מצות עשה** ואחר כך פרט ואמר כן תעשה לכרמך לזיתך וזה הוא בכלל כל מה שיצמח מן הארץ, ואמנם בא זה הצווי בכרם ובזית לבד בעבור שבא בכתוב האזהרה בייחוד מלאסוף תבואת הכרם והוא אמרו (ר"פ בהר ל"ת רכג) ואת ענבי נזיריך לא תבצור, וכמו שהכרם **שהפקירו מצות עשה** מניעתו מצות ל"ת כן כל מה שיצמח בשנה שביעית שהתבאר **שהפקירו בעשה** הנה מניעתו בלא תעשה ויהיה דין הזית כדן הכרם בעשה ולא תעשה ודין זה ודין שאר פירות אחד. הנה התבאר מכל מה שקדם **שהשמטת גדולי שביעית מצות עשה**. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת שביעית. והיא אינה חובה מן התורה אלא לפירות ארץ ישראל בלבד.

מניין המצוות בתחילת הלכות שמיטה ויובל

(ו) **שישמיט** מה שתוציא הארץ.

רמב"ם שמיטה ויובל פרק ד הלכה כד

מצות עשה **להשמיט** כל מה שתוציא הארץ בשביעית שנאמר **והשביעית תשמטנה ונטשתה**,

ספר החינוך מצוה פד

להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה השביעית, **שהיא נקראת מפני המעשה הזה שנתחייבנו בה שנת השמיטה**, ויזכה בפירותיה כל הרוצה לזכות, שנאמר [שמות כ"ג, י"א] **והשביעית תשמטנה ונטשתה** ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך.

הרמב"ם וספר החינוך גם הם מייחסים פסוק זה לדין הפקר ומדייקים זאת מהמילה תשמטנה.

האם ההפקר נעשה בידי אדם או הוא אפקעתא דמלכא?

מנחת חינוך מצוה פד אות א

ואני מסופק אי המצוה **אקרקפתא דגברא הוא**, דרחמנא ציווהו להפקיר פירותיו בשביעית ומחוייב לקיים להפקיר, ואם מפקיר הרי זה הפקר, **אבל אם אינו מפקיר אינו מופקר**, ונהי דעובר על יעשה מ"מ אינו הפקר רק עובר על גזרת השי"ת, א"כ אין אחר רשאי ליטלו **והרי הוא גזל ביד אחרים כל זמן שלא הפקיר**. ומבואר בכמה מקומות בשי"ס ורמב"ם (פ"ו ממתנות עניים הלכה ה) דשביעית פטור מן מעשר כיוון דהוא הפקר והפקר פטור מן המעשר, **א"כ כל זמן שלא הפקיר כיוון דלא הווי הפקר חייב לעשר**. או דלמא הפקר זה אין צריכים הבעלים להפקיר, רק הוא **אפקעתא דמלכא** שהוא ממילא הפקר, רק אם נעל כרמו עובר על עשה זו והרי הוא גזל הרבים, אבל ממילא הוי הפקר, **א"כ פטור ממעשר בכל עניין, וכן אם אחר זכה בעל כורחו דבעליעם הרי הוא שלו, דזוכה מן הפקר אף דלא הפקירו הבעלים**.

שוב האיר השי"ת את עיני ומצאתי במהרי"ט ח"א סי' מג, האריך וחלק על רבינו בית יוסף המובא שם בסימן שלפני זה, לענין פירות שביעית בקרקע של גוי. **ודעת הבית יוסף דאינו אפקעתא דמלכא רק מצוה עליו, ודעת המהרי"ט דהוא אפקעתא דמלכא**, והביא ראיה מנדרים פרק אין בין המודר מ"ב ע"ב דמבואר שם דרחמנא אפקריה, וכן בבבא מציעא

פרק המפקיד ל"ט ע"א, דנטושין בעל כורחו ע"ש, וגם מצאתי בפאת השולחן שנדפס מחדש לחכם מארץ הקודש (סי' כ"ג ס"ק כט) האריך לפלפל, וחלק על המהרי"ט ודחה ראיותיו, ודעתו שהוא רק מצות עשה להפקיר, ומביא מכמה מקומות, ע"ש באורך,

גמ' בבא מציעא דף לח ע"ב

מאי שנא הנך דקרו להו נטושים, ומאי שנא הני דקרו להו רטושים? **נטושים דבעל כרחו, דכתיב והשביעת תשמטנה ונטשתה - אפקעתא דמלכא.** רטושים - דמדעתן, דכתיב אם על בנים רטשה.

רש"י

הכי גרסינן: נטושים על כרחו דכתיב והשביעת תשמטנה ונטשתה - **היינו על כרחו.**

אפקעתא דמלכא - **מצות המלך.**

גמ' נדרים דף מב ע"א

מתני'. המודר הנאה מחבירו לפני שביעית - אינו יורד לתוך שדהו, ואינו אוכל מן הנוטות, ובשביעית - אינו יורד לתוך שדהו, אבל אוכל הוא מן הנטיעות הנוטות. נדר הימנו **מאכל** לפני שביעית - יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות, ובשביעית - יורד ואוכל

גמ'... ובשביעית - אין יורד לתוך שדהו כו'. מאי שנא דאוכל מן הנוטות? **דפירי דהפקירא אינון, ארעא נמי אפקרה!** אמר עולא: בעומדין אילנות על הגבולים. ר' שמעון בן אליקים אמר: גזירה שמא ישהא בעמידה.

ר"ן

ארעא נמי רחמנא אפקריה - כלומר ללקיטת הפירות ולמה לא ירד לתוכה ללקוט פירותיה.

אמר עולא בעומדין אילנות על הגבולין - אין הכי נמי דללקוט אילנות שבאמצע השדה מותר לירד לתוכה אבל ללקוט אילנות שעומדין על הגבולין לא **דרחמנא לא אפקרה לארעא אלא ללקוט פירותיה** הלכך כיון שאילנות הללו יכול ללקט אותם לא ירד.

ר"ש בן אליקים אומר גזרה שמא ישהא בעמידה - ומש"ה אפי' ללקט אילנות שבאמצע השדה לא ירד לתוכה דנהי דמדינא שרי **דארעא רחמנא אפקרה** משום גזרה אסור ...

פאת השולחן שביעית כג אות כט עמ' קו

מה שהביא המהרי"ט ראייה מנדרים ארעא נמי רחמנא אפקרה הרי אפקעתא דמלכא הוא, ליתא **דבגירסא שלנו אינו כתב רחמנא אלא ארעא נמי אפקרי',** ור"ל דהפקיר בעל השדה ע"פ ציווי המלך וכמ"ש הרמב"ן שלהי יבמות דהתורה צוותה לו שיפקיר שדהו וזה שכתב ונטשתה נהוג בה הפקר ועיקר הלאו על המשמר כרמו ואינו מפקירה ובפירושו בחומש האריך הרמב"ן דעיקר שיפקיר כל השדה לעניים ולעשירים ולחינו ולבהמה וכ"ו... ומ"ש מב"מ נטושים דבכ"כ דכ' והשביעית תשמטנה וכ"ו אפקעתא דמלכא וכ"ו רטושים דמדעתיה, גם כן לא מכרעא דרש"י שם פי' מצות המלך ר"ל שציווהו שיפקיר אבל צריך שיפקיר בעל השדה בהכרח המלך כי ונטשת ציווי עליו אבל לגוי לא ציווה...

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ו הלכה ה

שנת השמטה כולה **הפקר** ואין בה לא תרומה ולא מעשרות כלל לא ראשון ולא שני ולא מעשר עני.

כיצד נקיים את מצוות ההפקרה?

מכילתא דרבי ישמעאל שמות פר' כ אות ריד

והשביעית וגו' **שלא תאמר מפני מה אמרה תורה לא שיאכלו אותה עניים הרי אני מכניסה ומחלקה לעניים ת"ל והשביעית מגיד שפורץ בה פרצות אלא שגדרו חכמים מפני תיקון העולם.**

מלבי"ם התורה והמצוה שם

...ועוד מפרש **שהנטישה** הוא **שיעזבם מרשותו** שיהיה הפקר - **לא שהוא ישים עליה גדר סביב והוא יחלקם לעניים,** ופסק כן הרמב"ם.

רמב"ם שמיטה ויובל פרק ד הלכה כד

מצות עשה **להשמיט** כל מה **שתוציא הארץ** בשביעית שנאמר **והשביעית תשמטנה ונטשתה,** וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מצות עשה, וכן אם אסף כל פירותיו לתוך ביתו, **אלא יפקיר הכל** ויד הכל שוין בכ"מ שנאמר ואכלו אביוני עמך.

כסף משנה

במכילתא והשביעית תשמטנה שלא יאמר אדם מפני מה אמרה תורה לא שיאכלו העניים, הריני מכניסם לתוך ביתי ומחלקם לעניים ת"ל והשביעית תשמטנה וכ"ו מגיד שפורץ בה פרצות, אלא שגדרו חכמים מפני תיקון העולם. **כלומר שגדרו שלא יפרוץ פרצות בשדהו אבל לגדור ודאי שהוא עובר ומבטל מצות עשה אף אם דעתו להפקירם אח"כ.**

באהלי שדה, הרב יעקב אריאל שליט"א

הדרך המעשית לקיים את מצוות "ונטשתה" היא על ידי תליית שלט על פתח החצר בנוסח זה:
'השנה שנת שמיטה והפירות בחצר זו מופקרים לכל. הרשות נתונה לקטוף פרי לתצרוכת משפחתית בלבד. נא להימנע מלהיכנס לחצר בשעות 2:00-4:00 אחה"צ'.

3. איסור סחורה בפירות שביעית

באילו מצבים המוכר פרות שביעית עובר על איסור סחורה?

יש מצבים שבמסירת פירות בתשלום ישנו איסור סחורה

משנה שביעית פ"ז מ"ג

הצבע צובע לעצמו ולא יצבע בשכר **שאינ עושים סחורה בפירות שביעית** ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבלות ולא בטרפות ולא בשקצים ולא ברמשים **ולא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק...**

גמ' עבודה זרה דף סב ע"א

חמרין מאי היא? דתניא: החמרין שהיו עושין מלאכה בפירות שביעית - שכרן שביעית; מאי שכרן שביעית? **אלימא דיהבין להו שכר מפירות שביעית, נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית, והתורה אמרה: לאכלה - ולא לסחורה!**

גמ' סוכה דף מ ע"ב

"אמר רבי יוסי בר חנינא: בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית וכו' אדם נושא ונותן בפירות שביעית - לסוף מוכר את מטלטליו ואת כליו"

רש"י שם:

אדם נושא ונותן בפירות שביעית - **לסחורה.**

ישנם מצבים שמסירת פירות בתשלום מותרת

משנה שביעית פ"ז מ"ג

ולא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו לקח לעצמו והותר מותר למכור.

גמ' סוכה דף מ ע"ב

הא כיצד? לקח בפירות שביעית בשר - אלו ואלו מתבערין בשביעית, לקח בבשר דגים - יצא בשר ונכנסו דגים.

יש להבחין בין מקח - מכירה וקניה בפירות שביעית שלא אסרה תורה, ובין "סחורה" בפירות שביעית שאסרה תורה.

רש"י סוכה דף לט ע"א ד"ה אין מוסרין דמי פירות

דהתורה אמרה (ויקרא כה) לאכלה ולא לסחורה, שכל פירות שביעית חייבין **להתבער** בשביעית הן ודמיהן, **ולא שיעשה בהם סחורתו להצניע לאחר שביעית ולהעשיר.**

לדעת רש"י איסור סחורה נגזר מחיוב ביעור, ורק כשמטרת המוכר לעבור על מצוות ביעור - שרצונו של המוכר הוא "להצניע לאחר שביעית ולהעשיר" - יש איסור סחורה.

תוספות סוכה דף לט ע"א

לא חשיב סחורה אלא כי ההיא דמסכת שביעית פ"ז (מ"ג) לא יהא לוקח ירקות שדה ומוכר **בשוק** אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו לקח לעצמו והותר מותר למכור פי' היינו לוקח היינו לוקט כדקתני סיפא אבל הוא לוקט ובהדיא קתני בתוספתא ולא יהא לוקט **וכשמוכר בשוק הוא הלוקט עצמו אסור [דללקט] לאכלה אמר רחמנא ולא ללקט לסחורה דהיינו למכור** אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו דלא חשיב סחורה כיון דהוא לא ליקטם ובירושל' אמרי' האחין מלקטין ואחד מוכר על ידיהן דעל ידי הבלעה מוכר שלו ושל חבירו א"ר יוסי בר בון ובלבד שלא יעשו פלטר פי' ולא יהא מוכר בההוא אתרא **כל שעה** וסוחרי שביעית דתנן פ"ק דר"ה (דף כב. ושם) ופי' זה בורר (סנהדרין כד:;) היינו כי האי גוונא **ואפשר הקונה מחבירו כדי להרויח ולמכור ביוקר היינו נמי סחורה** ובפ' ז' דשביעית (מ"ג) תנן שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבלות ולא בטרפו' ולא בשקצים ולא ברמשי' לא משכחת שיהו כולם שוים לענין סחורה אלא כי האי גוונא דבהדיא שרא רחמנא למכור כדכתיב או מכור לנכרי.

תוספות סנהדרין דף כו ע"א ימכרו לכהנים בדמי תרומה

וא"ת והא אסור לעשות סחורה בפירות שביעית כדאמרין במסכת ע"ז (דף סב:;) לאכלה ולא לסחורה וי"ל דסחורה היינו כשמוכרה בשוק **כעין חנות** דדמי לסחורה אבל **פעם א' כעין אקראי בעלמא ליכא משום סחורה.**

תוספות עבודה זרה דף סב ע"א ד"ה נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית

אומר רבינו יצחק דהסחורה שהיא אסורה בפירות שביעית היינו לקנות הרבה ביחד להוליך ממקום הזול למקום היוקר וכמו שהיו עושין אוספי שביעית שפסולין לעדות בפרק זה בורר (סנהדרין דף כו.) מטעם סחורה וכן פורע חובו מפירות שביעית שזה משתכר בפירות שביעית ולא לאכלה קרינא ביה אבל אם הוא לוקט למכור על יד לקנות בו דבר אכילה אין דבר זו סחורה וכן שנינו פרק לולב הגזול (סוכה דף לט. ושם ד"ה וליתב) מבליע דמי אתרוג בלולב ובלא הבלעה נמי היה מותר אילמלא טעמא דאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ אלמא מותר למכור ועוד תנן במסכת שביעית (פ"ז מ"ג) לא יהא לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק אבל לוקט ובנו מוכר על ידו משמע דאפילו לכתחלה וא"ת תיקשי רישא לסיפא רישא אסרה לוקח למכור בשוק משמע הא לוקט מותר ואפילו בשוק והדר תני לוקט ובנו מוכר על ידו הא למכור בשוק אסור ונראה דיש במשנה ברישא טעות סופר וגרס בשניהם לוקט מיהו יש ליישב הגירסא ואשמעין דדין לוקח ולוקט שוין דבשניהם אסור למכור בשוק ורישא תנא לוקח וה"ה לוקט וסיפא לוקט וה"ה לוקח ויש ליתן טעם למה אסור יותר בשוק שכשמעמיד חנות בשוק דומה יותר שמשתכר בפירות שביעית. התוס' מגדיר איסור סחורה במספר אופנים: מכירה בשוק, כעין חנות דהינו בקביעות ולא באקראי בעלמא - שבכך דומה יותר שמשתכר בפירות שביעית. הקונה מחבירו כדי להרוויח ולמכור ביוקר ג"כ נכלל בהגדרת סחורה, כגון שקונה הרבה יחד להוליך ממקום הזול למקום היוקר. וכן הפורע חובו מפירות שביעית הרי זה משתכר בפירות שביעית.

המאור הקטן סוכה יט ע"ב בדפי הריף ד"ה לפי שאין מוסרים

ולי נראה שאין בה משום סחורה אלא בלוקח מהן חלוק או טלית דבר שאינו ראוי לאכילה ריטב"א ע"ז ס"ב ע"א

נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה

פרוש לאכלן בפני עצמן או למכור ולקנות בהן דברים הנאכלים שיכולים להתבער בזמן הביעור, שבאלו קדושת שביעית תופסת. אבל לא דבר שאינו נאכל אלא שניתן לסחורה, כגון בהמה טמאה ועבדים ובגדים ושאר מטלטלים דעלמא.

דהיינו שאיסור סחורה הוא רק כאשר האפשרות לקיים את מצוות "לאכלה" מתבטלת, והיינו שקונה דבר שאינו ראוי לאכילה (וקבלת מעות כנגד הפירות מותר אף שלא ראויים לאכילה, משום שלמענות אין משמעות עצמית וכל עניינה הוא אמצעי לקניית דבר אחר כגון פירות אחרים).

רמב"ם שמיטה ויובל פ"ו הלכה א-ג

אין עושין סחורה בפירות שביעית ואם רצה למכור מעט מפירות שביעית מוכר ואותן הדמים הרי הן כפירות שביעית ילקח בהן מאכל ויאכל בקדושת שביעית ואותו הפרי הנמכר הרי הוא בקדושתו כשהיה. לא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר ולא יצבע מקליפי שביעית בשכר מפני שזה עושה סחורה בפירות שביעית. לקח ירקות לאכול והותיר מותר למכור והדמים שביעית וכן אם לקט ירקות לעצמו ולקח מהן בנו או בתו ומכר הרי זה מותר והדמים דמי שביעית" כשמוכרין פירות שביעית אין מוכרין אותן לא במידה ולא במשקל ולא במניין כדי שלא יהיה כסוחר בפירות שביעית. אלא מוכר המעט שמוכר אכסרה להודיע שהוא הפקר ולוקח הדמים לקנות ההן אוכל אחר. לדעת הרמב"ם הגדרת סחורה האסורה היא כל מכירה לא מועטת (אפילו על מנת ליקח בדמיהם דברי מאכל, ולא דווקא בשוק).

חזון איש סדר שביעית סוף סי' כו ס"ק ו

לקט פירות אילן מפרדס המופקר יכול למכור לאחר וכמש"כ לעיל אבל הדמים שלקח קדושים בקדושת שביעית.... אבל לא ילקט הרבה בת אחת אלא לוקט כשיעור שאדם מכין בביתו לתשמיש בני ביתו לימים מועטים, אחד בעל הבית הלוקט ואחד אחרים שלוקטים דמאחר שהפקיר אף בעה"ב מותר לזכות מן ההפקר, ומותר ללקט שיעור המותר אף אם אין דעתו לאוכלן אלא למוכרן לאחרים, וכשמוכרן הלוקח אוכלן בקדושת שביעית [ר"ל להזהר שלא להפסידן ושלא לעשות בהן סחורה] והמוכר צריך ליקח בדמים שקיבל אוכלין ואוכלן בק"ש.... אם אין לו להלוקט לוקחין מותר לו למוסרן לחנווני שימכור בשליחותו ויקצוב לו שכר כפועל, אבל לא ימכרם לחנווני ע"מ למכור כי החנווני אסור לו ליקח ע"מ למכור, וכשמוכר הלוקט עצמו או שמסרם לחנווני למכור אסור למכור בשוק במקום שמוכר כל השנה וכן אסור למכור בחנות שמוכר כל השנה אלא מוכר בבית או בסמטא ובחצר מדברי החזו"א נראה שצריך רוב השיטות: מותר למכור דבר מועט, שיעור דבר מועט אינו דווקא מזון ג' סעודות אלא לוקט כשיעור שאדם מכין לתשמיש בני ביתו לימים מועטים. ומותר ללקט שיעור המותר אף אם אין דעתו לאוכלן אלא

למוכרן לאחרים. המלקט לא ימכרם לחנווני ע"מ למכור כי החנווני אסור לו ליקח ע"מ למכור. אין למכור בשוק במקום שמוכר כל השנה וכן אין למכור בחנות שמוכר כל השנה אלא מוכר בבית או בסמטא ובחצר.

4. אין להשחית פירות שביעית

האם מותר להשליך פירות שביעית?

גמ' פסחים דף נב ע"ב

רבי אילעאי קץ כפנייתא דשביעית. היכי עביד הכי? **לאכלה אמר רחמנא, ולא להפסד!**...

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה יז

מותר לקוץ אילנות לעצים בשביעית קודם שיהיה בהן פרי, אבל משיתחיל לעשות פרי לא יקוץ אותו שהרי מפסיד האוכל ונאמר לכם לאכלה ולא להפסיד

משנה מסכת שביעית פרק ד משנה י

מאימתי אין קוצצין האילן בשביעית ב"ש אומרים כל האילן משיוציא ב"ה אומרים החרובין משישלשו והגפנים משיגרעו והזיתים משינצו ושאר כל אילן משיוציא וכל האילן כיון שבא לעונת המעשרות מותר לקוצצו

רמב"ם על משנה מסכת שביעית פרק ד משנה י

אסור לקצוץ האילנות בשנה שביעית אם התחילו להוציא פירותיהן מפני שהוא גוזל בני אדם, לפי שה' נתן פירותיהם לכל אדם.

הרמב"ם הוסיף טעם נוסף: גזל הציבור

לאור זאת יש לדון, בהשלכת קליפות וגרעיני פירות הקדושים בקדושת שביעית, וכן בהשלכת שאריות אוכל – באלו אופנים אינו מפסיד פירות שביעית. וראוי שיהיה כלי אחסון מיוחד לשאריות פירות וירקות הקדושים בקדושת שביעית, "משמרת שמיטה" – פח שמיטה.

5. אין לאכול פירות שביעית בדרך לא מקובלת, אין לעבד פירות שביעית בדרך לא מקובלת

באילו אופנים מותר לאכול פירות שביעית?

משנה שביעית פרק ח מ"ב

שביעית ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה לאכול דבר שדרכו לאכול ולסוך דבר שדרכו לסוך לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן וכן בתרומה ובמעשר שני קל מהם שביעית שנתנה להדלקת הנר. המשנה משווה את דיני פירות שביעית לפירות תרומה ומעשר שני.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה ג

ולא ישנה פירות מבריתן כדרך שאינו משנה בתרומה ומע"ש, דבר שדרכו ליאכל חי לא יאכלנו מבושל, ודבר שדרכו להאכל מבושל אין אוכלין אותו חי, לפיכך אין שולקין אוכלי בהמה ואינו מטפל לאכול תבשיל שנפסד והפת שעפשה כדרך שאינו אוכל בתרומה ומעשר.

ירושלמי שביעית פרק ח ה"ב

כיצד לוכל דבר שדרכו לוכל אין מחייבין אותו לוכל לא פת שע"פ"ש' ולא קנובת ירק ולא תבשיל שנתקלקל צורתו וכן הוא שביקש לוכל תרדין חיין או לכוס חיטין חיות אין שומעין לו. כיצד לשתות דבר שדרכו לשתות אין מחייבין אותו לשתו' אניגרון ולא איקסגורין ולא יין ושמרים החושש בשיניו לא יחא מגמא חומץ ופולט אבל מגמא הוא ומבלע ומטבל כל צורכו ואינו חושש החושש גרונו לא יערערנו בשמן אבל נותן הוא שמן הרבה לתוך אניגורין וגומא לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן החושש את ראשו או שעלו בו חטטין סך שמן אבל לא יסוך יין וחומץ אין מפטמין שמן של שביעית.

ר"ש שביעית פ"ח מ"ב

כל הני דאסור משום דאין דרכו ממעטי מדכתוב לאכלה דדרשין ולא להפסד.

משנה תרומות פרק יא מ"ג

אין עושין תמרים דבש ולא תפוחים יין ולא סתוניות חומץ ושאר כל הפירות אין משנין אותם מבריינת בתרומה ובמעשר שני אלא זיתים וענבים בלבד.

שו"ת משפט כהן סימן פד

הא דאין משנין את הפירות מבריתן אלא זיתים וענבים כמבואר במשנה ג' פ"א מתרומות, והוא הדין בשביעית שיש לה דין תרומה בזה, כלשון ר"מ פ"ה ה"ג. ושאר פירות, כתותים ורמונים, הרי מפורש בסוגיא דשבת קמ"ד דמיעוטא סוחטין אותם, ומ"מ חשיב שנוי מבריתו והפסד.

חזון איש שביעית סי' כה אות לב ד"ה ויש

הכא בשעת סחיטה מפסיד הפרי, וגם שהוא נהנה אינו נהנה אלא מזיעת הפרי והפרי הובערה מן העולם שלא בהנאה.

שו"ת משפט כהן סימן פה

ביסוד הענין של שינוי דבר מבריינת לגבי דיני תורה יש לנו ארבעה דברים שהם מגלים אחד על חברו, והם: תרומה, מע"ש, שביעית, וברכות, שתמיד נוכל להקיש מאחד על חברו, בלתי במקומות שנמצא הוכחה ברורה לדברינו לנטות מן ההיקש. ע"כ נאמן הוא כללו של הרמב"ם (פ"ה ה"ג), שדבר שדרכו ליאכל חי לא יאכלנו מבושל ודבר שדרכו להאכל מבושל אין אוכלין אותו חי, והכל הוא בכלל של אין משנים אותם מבריינת השנוי בתרומות פ"א מ"ג, והוקשה להן שביעית (פ"ח מ"ב) לכל השינויים חוץ מהדלקת הנר. ושינוי מבריינת אינו דוקא לעשות מהאוכל משקה, כ"א כל שינוי צורה שאינו נהוג עפ"י רוב.

ערוך השולחן שמיטה ויובל פרק כד סע' ג

עוד מצינו בשביעית שאסור לשנות אותם מבריינת כמ"ש הרמב"ם בפ"ה דין ג' ת"ל ולא ישנה פירות מבריינת ודבר שדרכו לאכול חי לא יאכלנו מבושל וכ"ו וזהו מירושלמי ריש פ"ח ע"ש ולא מצאתי לזה דרש מהפסוק לא בגמ' ולא בירושלמי ותוספתא והת"כ **ונראה דזה למדנו מדכתיב קדש תהיה לכם בהווייתה תהא** כמו שדרשו מזה דשביעית תופסת דמים וגם היא נשארה בקדושתה מדכתיב תהיה בהווייתה תהא וה"נ דרשין לענין שלא ישנה אותם מבריינת.

לאור זאת יש לדון בדין בישול פירות שביעית, וסחיטת וריסוק פירות שביעית המשנים את צורת הפרי, מה נחשב שינוי ומה נחשב שינוי מהדרך המקובלת.

6. אין להאכיל גויים מפירות שביעית

האם מותר להאכיל גויים פירות שביעית?

תורת כהנים בהר פרשה א

(ו) **לכם ולא לאחרים,**

(ז) דבר אחר ואכלו אבינוי עמך הראוי לאדם לאדם, והראוי לבהמה לבהמה, **ולשכיר מן הגוי, ולתושב מן הגוי,** הגרים עמך לרבות את האכסניא.

המיוחס לר"ש משאנ"ץ

לכם ולא לאחרים - שאין נותנים פירות שביעית לנוכרי אפילו לאכילה אם אינו שכיר ולקטו או לאכסניא של מלך שהם עליו.

פירוש הראב"ד

פירוש שאין מוסרים פירות שביעית לגוי לאכלם אלא אם כן היה שכיר ותושבו אי נמי אכסניא של מלך שמזונותיהן עליו.

תוספתא מסכת שביעית פרק ה הלכה כא

מאכילין את אכסניא פירות שביעית **ואין מאכילין לא את הגוי ולא את השכיר** פירות שביעית ואם היה שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה שכיר שבוע או שקצצו מזונותיו עליו מאכילין אותו פירות שביעית.

ספר יראים סימן קנח [דפוס ישן - קפו]

לכם ולא לאחרים **פי' גוים.**

רמב"ם שמיטה ויובל פרק ה הלכה יג

ואין מאכילין אותן לא לעכו"ם ולא לשכיר, ואם היה שכיר שבת או שכיר שנה או שכיר חדש או שקצץ מזונותיו עליו

הרי הוא כאנשי ביתו ומאכילין אותו, ומאכילין את האכסניא פירות שביעית.

רדב"ז שם

ואין מאכילין אותם. תוספתא פ"ה כלשון רבינו **ומכאן יש ראייה קצת שמונעין את העכו"ם מלקחת פירות שביעית.** ומאכילין את האכסניא פירות וכו'. ג"ז שם כלשון רבינו דסלקא דעתך אמינא דהוי נמצא פורע חובו בפירות שביעית קמ"ל דאינו אלא גמילות חסדים ומותר.

מהר"י קורקוס

...נראה לי דבשכיר גוי מיירי וה"ק אין מאכילין אותם לגוי דעלמא וגם לא לגוי שהוא שכיר דסד"א כיוון שהוא שכיר הרי הוא כעבדו וכאנשי ביתו קמ"ל דאפילו הכי להפסד קרינן ביה והכתוב אמר לאכלה ולא להפסד, אלא א"כ הוא שכיר שבת או שכיר שנה או קצב עליו מזונותיו **כי אז נקרא מאנשי ביתו.** וזהו שדרשו בספרא ולשכירך מן הגוי ולתושבך מן הגוי, וכתבו רש"י בחומש, ומיירי בשכיר שנה או בקצב עליו מזונות ולא פליגא אתוספתא.

שו"ת אבני נזר חלק יו"ד סימן תמה

איברא דבת"כ הובא ברש"י פירוש החומש ולשכירך ולתושבך אף הגוים. ואף דבקרא דוהי' לכם לאכלה בת"כ לכם ולא לאחרים פי' בק"א שלא יאכיל לנכרי. וכן איתא בתוספתא פ"ה דשביעית שלא יאכיל לכותי. והיינו דחשיב הפסד כשמאכיל לנכרי כמו שאסור להאכיל לבהמה שביעית מאכל אדם.

שבת הארץ קונטרס אחרון כ

נראה שעיקר הכונה במה שהוצרכנו לרבות תושב ושכיר ואכסניא הוא שלא נאמר שיהי כפורע חוב מפירות שביעית. לפ"ז שאר נכרים שאין בהם משום חוב הלא ודאי מותר להאכילם מה"ת **אלא שיש ע"ז איסור דרבנן משום מעלת קדושת שביעית** ולא גזרו בתושב ושכיר ואכסניא...

יש שמבארים שהאיסור מצד לאכלה ולא להפסד ויש שביארו משום מעלת קדושת פירות שביעית שאין מאכילים בהם את הגוים.

האם מונעים מגוים ליטול פירות שביעית מן השדות?

תוספתא שביעית (ליברמן) פרק ה הלכה כ

פירות שביעית אין מאכילין אותן לבהמה ולחיה ולעופות אם **הלכה בהמה מאליה לתחת תאינה ואוכלת בתאנים לתחת חרוב ואוכלת בחרובין אין מחייבין אותו להחזירה** משם שנ' בארצך תהיה כל תבואתה לאכל.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה ה

פירות המיוחדין למאכל אדם אין מאכילין אותן לבהמה לחיה ולעופות, **הלכה בהמה מאליה לתחת התאנה ואכלה אין מחייבין אותו להחזירה שנאמר ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול.**

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה ל

עיירות ארץ ישראל הסמוכות לספר מושיבים עליהם נאמן כדי שלא יפוצו עכו"ם ויבזו פירות שביעית.

רדב"ז שם

עיירות א"י הסמוכות לספר וכו'. אע"ג דבשאר עיירות אין מושיבין שומרים לפי שהכל הוא הפקר מ"מ העיירות שהם בסוף גבול א"י מושיבין שומרים ואיכא לספוקי אם באו עכו"ם בכלל ישראל לזכות בפירות שביעית אם מונעין אותם או אין מונעין מפני דרכי שלום כדאמרינן גבי מתנות עניים ומסתברא מונעין אותם דלא דמי למתנות עניים דלית בהו קדושה אבל פירות שביעית אית בהו קדושה ואין להביא ראייה ממה שהיו מניחין שומרים בעיירות הסמוכות לספר משמע דבשאר עיירות לא היו שומרים ובאים אפי' עכו"ם ולוקחין מהפירות ולא היו מונעים אותם דאי לא תימא הכי בכל המקומות היו צריכין שומרים דאיכא למימר שלא היו חוששין אלא שמא יבואו העכו"ם ויבזו כל הפירות אבל מפני המיעוט הבאים בכלל ישראל לא היו חוששין אבל אם היו שם הבעלים לעולם אימא לך שהיו מונעין אותם ועדיין הדבר צריך תלמוד.

שו"ת אבני נזר חלק יו"ד סימן תמה

איברא דבת"כ הובא ברש"י פירוש החומש ולשכירך ולתושבך אף הגוים. ואף דבקרא דוהי' לכם לאכלה בת"כ לכם ולא לאחרים פי' בק"א שלא יאכיל לנכרי. וכן איתא בתוספתא פ"ה דשביעית שלא יאכיל לכותי. והיינו דחשיב הפסד כשמאכיל לנכרי כמו שאסור להאכיל לבהמה שביעית מאכל אדם. ומ"מ אם הבהמה באה מעצמה תחת התאנה א"צ למנעה כמבואר ברמב"ם פ"ה מהלכות שמטה ויובל הלכה ה' וה"נ לענין נכרי להאכיל לנכרי חשיב הפסד ואסור. ואם הנכרי לוקח מעצמו שפיר דמי והוי הפקר לדידי'. ולית לדברי הט"א שכתב דהוי הפקר רק לישראל:

אך ברמב"ם סוף פ"ד מבואר שה' מושיבין שומרים שלא יבזו הגוים פירות שביעית משמע דאינו הפקר רק לישראל כדברי הטורי אבן. וצ"ל דט"ס בת"כ וצ"ל לגרים היינו לגרים תושבים וכן הוא ברש"י פי' החומש.

לדעת הרדב"ז פירות שביעית קדושים ואין ליתן לגוים ליטול מהם; לדעת אבני נזר פירות שביעית שייכים לכלל ישראל ואינם הפקר.

7. גידולי שביעית מותרים בכל שימוש הדומה לאכילה

אלו שימושים מותר לעשות עם פירות שביעית?

משנה שביעית פרק ח מ"ב

שביעית ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה לאכול דבר שדרכו לאכול ולסוך דבר שדרכו לסוך לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן וכן בתרומה ובמעשר שני קל מהם שביעית שנתנה להדלקת הנר.

גמ' מסכת בבא קמא קב ע"א

אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לכבוסה, ור' יוסי אומר: נותנין פירות שביעית לתוך המשרה ולתוך הכבוסה. מאי טעמא דרבנן? אמר קרא: +ויקרא כ"ה+ לאכלה - ולא למשרה, לאכלה - ולא לכבוסה; ורבי יוסי אומר, אמר קרא: לכם, לכל צרכיכם. ורבנן נמי הכתיב לכם! לכם דומיא דלאכלה, במי שהנאתו וביעורו שוין, יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה א

פירות שביעית ניתנו לאכילה ולשתיה ולסיכה ולהדלקת הנר ולצביעה, מפי השמועה למדו תהיה אף להדלקת נר ולצבוע בה צבע.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה

הלכה ו

לסיכה כיצד, לסוך דבר שדרכו לסוך, לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן

הלכה ח

להדלקת הנר כיצד, שמדליק את הנר בשמן שביעית עצמו, מכרו ולקח בו שמן אחר או שהחליף שמן בשמן שניהם אסורים בהדלקה, שאין מדליקין בדמי שביעית, ולא יתן השמן לתוך המדורה אלא מדליקו בנר.

הלכה ט

לצביעה כיצד, דברים שדרכן לצבוע בהן אף ע"פ שהן מאכלי אדם צובעין בהן לאדם, אבל אין צובעין לבהמה מפירות שביעית אפילו מאכלי בהמה, שאין קדושת שביעית חלה על צבעי בהמה.

הלכה י

מיני כבוסים כגון בורית ואהל קדושת שביעית חלה עליהן ומכבסין בהן שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לכל צרכיכם, אבל אין מכבסין בפירות שביעית ואין עושין מהם מלוגמא שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ולא למלוגמא ולא לזילוף ולא להקיא ולא למשרה ולא לכביסה.

מותר להשתמש בשמנים לצורך סיכה ולצורך תאורה אך לא לצורך חימום והסקה, במיני צבעים מותר לצורך צביעה ובמיני כבסים מותר לכביסה. אך פירות הראויים למאכל מותרים רק באכילה.

8. אין לייצא פירות שביעית לחו"ל

האם מותר לייצא פירות שביעית?

משנה מסכת שביעית פרק ו משנה ה

אין מוציאין שמן שרפה ופירות שביעית מהארץ לחו"ל א"ר שמעון שמעתי בפירוש שמוציאין לסוריא ואין מוציאין לחוץ לארץ.

גמ' פסחים דף נב ע"ב

תנו רבנן: פירות שיצאו מארץ ישראל לחוצה לארץ - מתבערין בכל מקום שהן. רבי שמעון בן אלעזר אומר: יחזרו למקומן ויתבערו, משום שנאמר בארץ, - הא אפיקתיה! - קרי ביה בארץ, בארץ, - אי נמי: מאשר בארץ. רב ספרא נפק מארץ ישראל לחוצה לארץ, הוה בהדיה גרבא דחמרא דשביעית. לוו בהדיה רב הונא בריה דרב איקא ורב כהנא. אמר להו: איכא דשמיע ליה מיניה דרבי אבהו הלכה כרבי שמעון בן אלעזר או לא? - אמר ליה רב כהנא: הכי אמר רבי אבהו: הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. אמר ליה רב הונא בריה דרב איקא הכי אמר רבי אבהו: אין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. אמר רב ספרא: נקוט הא כללא דרב הונא בידך, דדייק וגמר שמעתתא מפומיה דרביה כרחבה דפומבדיתא. דאמר רחבה אמר רב יהודה: הר הבית סטיו כפול היה, סטיו לפניו מסטיו. קרי עליה רב יוסף: +הושע ד+ עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו - כל המיקל לו מגיד לו.

בית הבחירה למאירי פסחים דף נב ע"ב

פירות שביעית אין מוציאין אותם מן הארץ לחוצה לארץ ואם יצאו והגיעה שעת הביעור אין מטריחין אותו להחזירם לבערם בארץ ישראל אלא הרי הם מתבערים בכל מקום שהם ומפקירם במקום דריסת בהמה וחיה או מבערם בכל צד שירצה:

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פ"ה הלכה יג

פירות שביעית אין מוציאין אותן מהארץ לחוצה לארץ ואפילו לסוריא,

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פ"ז הלכה יב

פירות הארץ שיצאו לחוצה לארץ מתבערים במקומן ולא יעבירם ממקום למקום.

כיצד הוציא רב ספרא פירות שביעית לחו"ל?

תוספות פסחים דף נב ע"ב

רב ספרא אפיק גרבא דחמרא מא"י לח"ל - הקשה ריב"א דתנן בפ"ו דשביעית (משנה ה) אין מוציאין שמן שריפה ופירות שביעית מן הארץ לח"ל ותיירץ דהתם מיירי לאכילה ורב ספרא אפיק לסחורה דיש סחורה שמותרת אי נמי בשוגג הוציאו.

תירוצו ראשון - לסחורה מותר לאכילה אסור, תירוצו שני - שוגג היה.

ר"ש שביעית פ"ו מ"ה

וכן פירות שביעית בעינן ביעור בארץ וסתמא [לאו] כר"ש בן אליעזר דתניא פירות שביעית שיצאו מא"י לחו"ל מתבערין במקומן דברי רבי, ר"ש בן אליעזר אומר מביאן לארץ ומבערין שנ' בארצך תהיה כל תבואתה לאכל. ודבר תימה למאן דפסק בפ' מקום שנהגו [אין] הלכה כר"ש בן אליעזר היכי שביק מתנ' ושמא לכתחילה אפילו לר' שמעון בן אליעזר מודה דאין מוציאין אפילו קודם הביעור ורב ספרא דאפיק גרבא דחמרא בשביעית מא"י לחוצה לארץ בשוגג היה, וברוב ספרים גרסי' רב ספרא נפק מארץ ישראל לחוצה לארץ, הוה בהדיה גרבא דחמרא דשביעית משמע דלאו אדעתיה.

היינו, שוגג היה.

חזון איש שביעית סי' יג ס"ק ד

תוס ד"ה רב ספרא וכ"ו ותיירץ דהתם מיירי לסחורה ורב ספרא אפיק לאכילה כן נראה דצ"ל דאין סברא שהא מותר להוציא לסחורה ויהיו הלוקחין מותרים לאכלן והוא עצמו אסור ליה להוציא לצורך מזונו בדרך, ועוד בפשוטו רב ספרא אפיק לנפשי' ולא למכור, אבל נראה דט"ס הוא וכוונתם לפרש שלא אסרו חכמים להוציא אלא ע"מ למכור ובמכור מעט דמותר לו למכור מ"מ להוליך לחו"ל לשם מכירה אסור, ולתירוצו בתרא דבשוגג הוציא אסור להוציא אף לצורך אכילתו והר"ש פ"ו מ"ה הסכים לתרוץ בתרא.

לפי החזו"א דעת התוס' שלאכילה מותר, אך למכירה - אפילו המותרת - אסור בחו"ל. ולדעת הר"ש אף לאכילה אסור ורב ספרא הוציא בשוגג.

הלכתא גבירתא שביעית פ"ו מ"ה

אין מוציאין אפילו תרומה שכבר נטמאה או פירות שביעית לאחר זמן הביעור מא"י לחו"ל דתרומה טמאה צריך שריפה רק בא"י, ושביעית אחר הביעור צריך לבעור רק בא"י אם כן, רק לאחר זמן הביעור אין להוציא לחו"ל.

ספר השמיטה עמ' לו סע' ה

יש אומרים שלסחורה המותרת (אם בהבלעה או ע"י אחר) מותר גם להוציא הפ"ש מארץ ישראל לחו"ל. והא דתני אין מוציאין פ"ש מאר"י לחו"ל (פ"ו ה) זהו לדעתם כדי שיהיה הביעור במקומו (כמשמעות לשון המשנה אין מוציאין שמן שרפה ופ"ש וכ"ו) ושלפי זה מותר להוציא או קודם הביעור עד זמנו או אחר הביעור כשהפקירם. לשיטתו, היתר יצוא לחו"ל קודם זמן הביעור או לאחר קיום מצוות הביעור.

שבת הארץ קונטרס אחרון סי' כג

עיקרם של דברי הש"ך הללו הוא, שאין לנו לומר שיגזרו חכמים איסור בדבר, שיש עליו כבר בכללותו איסור אחר מן התורה.....ודמי למילתא דלא שכיחא דאמרינן בעלמא דלא גזרו חכמים. א"כ אף אנו נאמר כאן שאיסור סחורה בפירות

שביעית בלאו הכי אסור הוא מה"ת ולא הוצרכו חכמים לגזור האיסור של דבריהם שלא להוציא מא"י לחו"ל. שהיא רק מעלה בעלמא לדעת הר"ש, ואע"ג דמשכחת לה אופן פרטי בהבלעה וכה"ג שהסחורה מותרת בו לא מצאו ענין לגזור בשביל אופן פרטי כזה. על-כן נשארה הוצאה לסחורה בכלל איסור של סחורה ובמקום שמותר מצד איסור סחורה כגון בשעה"ד ובהבלעה כנ"ל אין שם ג"כ משום איסור דהוצאה.

הרב קוק ביאר דברי התוס' שגזרת חכמים שלא להוציא לחו"ל חלה רק על מצבים המותרים ולא על סחורה שכבר אסרה תורה גם אם יש בה אופני היתר. ולכן לצורך סחורה לחו"ל מותר ולצורך אכילה בחו"ל אסור.

דעת הרמב"ם והר"ש שאין היתר להוציא פירות לחו"ל. לדעת התוס' ע"פ הבנת החזו"א לאכילה מותר ולסחורה אסור ולדעת הרב קוק לסחורה המותרת מותר ולאכילה אסור. לדעת הלכתא גבירתא לפני זמן הביעור ולאחר קיום מצוות הביעור מותר להוציא לחו"ל.

9. מצוות ביעור פירות שביעית

משנה שביעית פרק ז מ"א

כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים ואינו מתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית יש לו ביעור ולדמיו ביעור ואיזה זה עלה הלוחף השוטה ועלה הדנדנה העולשין והכרשין והרגילה ונץ החלב ומאכל בהמה החוחים והדרדרים וממין הצובעים ספיחי איסטיס וקוצה יש להם שביעית ולדמיהן שביעית יש להם ביעור ולדמיהן ביעור.

משנה שביעית פרק ט מ"ח

מי שהיו לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלק מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד ועניים אוכלין אחר הביעור אבל לא עשירים דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור.

תורת כהנים בהר פרשה א סעי' ח

ולבהמתך ולחיה מה תלמוד לומר ומה אם חיה שאינה ברשותך הרי היא אוכלת, בהמה שהיא ברשותך אינו דין שתאכל, אילו כן הייתי אומר יכנס לבהמה ותהא אוכלת לעולם מה אני מקיים ביעור פרות שביעית? בפרות אדם! אבל בהמה תהיה אוכלת לעולם! וכשהוא אומר ולבהמתך ולחיה מקיש בהמה לחיה כל זמן שחיה אוכלת בשדה בהמה אוכלת בבית, כלה לחיה שבשדה כלה לבהמתך שבבית.

פסחים נב ע"ב

תנן התם: שלש ארצות לביעור; יהודה, ועבר הירדן, וגליל. ושלש ארצות בכל אחת ואחת. ולמה אמרו שלש ארצות לביעור - שיהיו אוכלין בכל אחת ואחת עד שיכלה האחרון שבה. מנא הני מילי? אמר רב חמא בר עוקבא אמר רבי יוסי בר חנינא: אמר קרא ולבהמתך ולחיה אשר בארצך כל זמן שחיה אוכלת מן השדה - האכל לבהמה שבבית. כלה לחיה אשר בשדה - כלה לבהמתך מן הבית. וגמירי דאין חיה שביהודה גדילה על פירות שבגליל, ואין חיה שבגליל גדילה על פירות שביהודה.

כיצד מקיימים את הביעור?

רש"י פסחים נב ע"ב

מתבערין - כשתגיע עונת הביעור שכלו לחיה. בכל מקום שהן - ולא מטרחינן ליה להחזירן לארץ לבערן שם. משום שנאמר בארצך - לחיה אשר בארצך וזהו ביעורן - שמפקירן במקום דריסת חיה ובהמה. לשיטת רש"י מניחים במקום מרמס חיה ובהמה.

תוס' פסחים נב ע"ב

מתבערין בכל מקום - פ"ה שנותנין אותן למרמס חיה ובהמה ולא נראה דהא מותרין אחר ביעור לעניים לכ"ע דתנן התם מי שהיו לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלק מזון שלש סעודות לכל אחד עניים אוכלים אחר הביעור ולא עשירים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אחד עניים וא' עשירים אוכלים אחר הביעור ובתוספתא קתני מי שיש לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלק מהן לשכניו ולקרוביו וליודעיו ומוציא ומניח על פתח ביתו ואומר אחינו בית ישראל מי שצריך ליטול ויטול וחוזר ומכניס לתוך ביתו והולך ואוכל עד שיכלו ואומר ר"י הא דמשמע בכל מקום לאסור לאכול אחר הביעור היינו כשמששהו בביתו בחזקת שלו אבל אם מפקירו ומוציאו מרשותו שיאכל כל מי שירצה הן אדם והן חיה מותר להכניסו ולאכלו אחר הביעור.

משנה שביעית פ"ט מ"ח

מי שהיו לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלק מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד ועניים אוכלין אחר הביעור אבל לא עשירים דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור.

ספרא בהר פרשה א' ו

לך לעבדך ולאמתך, מה תלמוד לומר לפי שנאמר ובשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך, שיכול אין לי אלא פירות שביעית נאכלים אלא לעניים בלבד, מניין אף לעשירים, תלמוד לומר לך ולעבדך ולאמתך הרי בעלים עשירים אמורים, עבדים ושפחות אמורים, אם כן למה נאמר ואכלו אביוני עמך העניים אוכלים אחר הביעור, ולא עשירים דברי רבי יהודה, ר' יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלים אחר הביעור.

תוספתא שביעית (ליברמן) פ"ח ה' א-ב:

בראשונה היו שלוחי בית דין יושבין על פתחי עיירות כל מי שמביא פירות בתוך ידו נוטלין אותן ממנו ונותן לו מהן מזון שלש סעודות' והשאר מכניסין אותו לאוצר שבעיר... הגיע שעת הביעור עניים אוכלין אחר הביעור אבל לא עשירים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור ר' שמעון אומר עשירים אוכלין מן האוצר אחר הביעור.

מי שיש לו פירות לחלק מחלק לעניים מי שיש לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלק מהן לשכניו ולקרוביו וליודעיו ומוציא ומניח על ביתו ואומר אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול חוזר ומכניס לתוך ביתו ואוכל והולך עד שעה שיכלו.

רמב"ן ויקרא כה ז

ולבהמתך ולחיה - אם חיה אוכלת בהמה לא כל שכן שמזונותיה עליך, ומה תלמוד לומר ולבהמתך, הקיש בהמה לחיה, כל זמן שחיה אוכלת מן השדה אתה מאכיל לבהמתך מן הבית כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית, לשון רש"י מתורת כהנים (פרק א' ח). והכילוי הזה לא פירש הרב מהו. וענינו, שיכלה הפירות אחר זמן מביתו להפקירן, והוא ביעור שביעית שהזכירו חכמים בכל מקום.

ואין הענין שיהיו הפירות אחר זמן הביעור אסורין בהנאה ובאכילה ויהא מחויב לאבדם, ולא מנו חכמים במשנה (סוף תמורה) פירות שביעית לא מן הנשרפים ולא מן הנקברים, ואינו אלא שהוא צריך לבערם מרשותו ולהפקירם לעניים ולכל אדם, כענין בערתי הקדש מן הבית (דברים כו יג). וכן שנינו (שביעית פ"ט מ"ח) העניים אוכלין אחר הביעור אבל לא העשירים דברי ר' יהודה, רבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור. ופירוש עניים כל שלקטו הפירות משדות של אחרים מן ההפקר, ועשירים בעלי השדות עצמן שלקטו אותן מן השדות שלהם בהפקרם, ורבי יהודה אסרן להם מדבריהם מפני חשד, ורבי יוסי מתיר והלכה כדבריו.

לדעת התוס' והרמב"ן הביעור הוא בהפקרה בפני אחרים.

משנה שביעית פרק ט מ"ח - עפ"י גי' הרמב"ם מהדו' קאפח

...ועניים אוכלים אחר הביעור אבל לא עשירים דברי רבי יהודה. ר' יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אין אוכלין אחר הביעור.

רמב"ם פיהמ"ש שם

כל זה ברור. והלכה כרבי יוסי.

רמב"ם שמיטה ויובל פ"ז ה"א, ה"ג

פירות שביעית אין אוכלין מהן אלא כ"ז שאותו המין מצוי בשדה שנאמר ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול, כ"ז שחיה אוכלת ממין זה מן השדה אתה אוכל ממה שבבית, כלה לחיה מן השדה חייב לבער אותו המין מן הבית וזהו ביעור של פירות שביעית...

היו לו פירות מרובין מחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד, ואסור לאכול אחר הביעור בין לעניים בין לעשירים, ואם לא מצא אוכלין בשעת הביעור שורף באש או משליך לים המלח ומאבדן לכל דבר שמאבד.

רדב"ז פ"ז ה"ג

...והשמיטת התוספתא דהיו שלוחי ב"ד יוצאין וכו' לפי שאינה הלכה אי נמי שאינה אלא בראשונה שהיו שם ב"ד אוצרין ומחלקים...

מהר"י קורקוס פ"ז ה"ג

לדעת רבינו צריך לשרוף אותם ולבערם וזהו הביעור. וכן כתב רש"י פרק מקום שנהגו (נב ע"ב) שהביעור שיפקירם במקום מדרס רגל חיה ובהמה

לדעת הרמב"ם הביעור ההוא שרפה או איבוד וכן דעת רש"י

ראב"ד שמיטה ויובל פ"ז ה"ג

ואסור לאכול לאחר הביעור. א"א בחיי ראשי לא האיר ולא הצהיר מהו הביעור האוסר על כל אדם ואולי הוא סובר כי החילוק של ג' סעודות הוא גמר הביעור ואינו כן אלא כשיכלו פירות העיר ותחומיה מוציאים כל אדם מה שבבתייהם ומביאים אותם לאוצר ליד ב"ד והם מחלקים לכל אדם שלש סעודות כדי לשבת וכן בכל יום ויום עד שיכלו ואם אין שם אוצר ולא ב"ד מחלקין מוציאים לשוק ומפקירין ואף הוא יכול לחזור לזכות בהן ככל אדם ואוכל הזוכה בהן עד שיכלו אותם הפירות מכל הארץ, ביהודה מכל ארץ יהודה, ובגליל מכל הגליל, ואחר שיכלו מכל הארץ אז יתבערו לגמרי לשריפה או לאיבוד.

לדעת הראב"ד ישנם שני שלבים במצוות הביעור, בתחילה כאשר כלה בעיר יש להפקיר וכאשר כלה בכל האזור יש מצווה לבער בשרפה.

כיצד נוהגים בזמננו לבער פירות שביעית?

מהר"י קורקוס פ"ז ה"ג

ורבינו נראה שגורס בדברי יוסי אחד עניים ואחד עשירים אין אוכלים אחר הביעור. אבל אין כן גירסת הספרים שלנו במשנה ובתוספתא (פ"ח ה"ג) אלא אחד עניים וכו' אוכלים, וכן גירסת ר"ש וכן גירסת התוס' פרק מקום שנהגו (פסחים נב ע"ב) וכתבו לפי גירסתם דהא דמשמע בכל מקום דאסור לאכול אחר הביעור היינו כשמחזיק בהם כבשלו, אבל אחר שהפקירין והוציאו מרשותו שיאכל מהן בין אדם בין חיה אם חזר וזכה בהן והכניס לתוך ביתו אוכל והולך עד שיכלו. וכן אמרו בתוספתא (פ"ח ה"ד).... וזו תקנה גדולה ליושבי הארץ בזמן הזה כי אעפ"י שמותר לקנות פרות מן הגויים כאשר יתבאר בסוף פרק רביעי (הכ"ט) מכל מקום נראה שכיון שאין קנין לגוי חלה קדושת שביעית על הפרות וצריך לבערם בזמן הביעור. והרי הם כספיחים העולים בשדה בור ודומיהם מן הספיחים המותרים כי אעפ"י שלא גזרו בהם גזרת ספיחים מכל מקום קדושת שביעית בהם וחייב לבערם, והוא הדין לפרות הגויים כיון שאין קנין והרי הם אצלנו כספיחים שגדלו בקרקע ישראל שחייבין בביעור הוא טורח גדול כי הדלות רב ועצום, ובמה שכתבתי יכולים לקיים מצוות ביעור בלא הפסד וכאשר יעץ רבי אמי להנהו קפודקאי. אף על פי שלדעת רבינו צריך לשרוף אותם ולבערם וזהו הביעור. וכן כתב רש"י פרק מקום שנהגו (נב ע"ב) שהביעור שיפקירם במקום מדרס רגל חיה ובהמה. **מכל מקום כדאין הם הגאונים שכתבתי והראיות לסמוך עליהם כל שכן בשעת הדחק כי רב הוא וכל נתיבותיה שלום, וגם כי שביעית בזמן הזה מדרבנן ואזלינן לקולא.**

חכמת אדם שער מצות הארץ פרק יט סעי' ו

ומי אשאר מלא ידו לה' ויכולת בידו לקיים מצות ביעור ע"י שריפה נראה לי שיעשה כן שאיזה ימים קודם שיגיע לזמן ביעור יחלק הכל לעניים וישאר לעצמו מעט מכל מין כדי לקיים בו מצות ביעור בשריפה בזמנו וכן דעתי לעשות אם יזכני ה' לעלות לארץ הקדושה ולקיים מצות שביעית וביעורו.

שו"ת משפט כהן סימן פג

הנני כופל את דברי, שאין דעתי מסכמת לשריפה, כי יש לנו לחוש לדעת ר"ש וסמ"ג ורמב"ן וסיעתם, הסוברים שאין דין שריפה ואיבוד כלל בפירות שביעית. א"כ קם לן איסור תורה של לא להפסד. והרי כ' מר חותנו שי' רוצה לצאת מידי כל ספק, ואין יכניס את עצמו ואת אחרים בספק איסור תורה בקום - ועשה. וגם איסור בל תשחית ג"כ לאו מילתא זוטרתא היא, והרי יש כאן ס"ס לחומרא: ס' איסור הפסד מצד שביעית, ואפילו כשאין בזה מצד שביעית איסור מתוך מצות ביעור מבואר בקרית ספר להמב"ט, מלאכלה ולא להפסד, שבזמן הביעור לפי שאסור באכילה אין איסור הפסד, וממילא יש מקום לחול אז איסור בל תשחית. ומכל שכן שהשותף ודאי מכר חלקו ומפקיעו, והרי בדאורייתא אין ברירה. ולא נהירא לי כלל ד' הרב ח"א (שערי צדק, שער מצות הארץ פי"ט ס"ו), שחשב להידור לשרוף, כי האי חומרא קולא היא לרבים וגדולים, ומכל שכן שכבר נהגו כותיהו בא"י ליהנות אחר הביעור ע"י הפקר, א"כ הוי ממש קולי דמר ודמר. ואם יבא אדם עכשו להחמיר על עצמו שלא ליהנות אחר הביעור, אע"פ שהפקיר וקיים כדן, ודאי ראוי ללמדו שלא יעשה כן נגד כבודם של ראשונים שהנהיגו כן, כמש"כ מוהר"י קורקוס המובא בכ"מ פ"ז ה"ג. על - כן לע"ד צריך לכתב בפתקא שיפקיר כל אחד לזמן הביעור ויוכל לזכות אח"כ, ואם לא ירצה לרקח את הקליפין יניחם במקום שאינם עלולים בהדיא לאיבוד. ובזה הצלנו את נפשנו שלא להכנס בספק תורה. ואם ימצא איזה אדם, שתהי' קשה לו השמירה ויסמוך בעצמו על המתירין שריפה ואיבוד הפרי, הרי אין בזה מכשול, כי יש לו על מי שיסמוך, אבל שנעשה כן ללמד בידיים במקום שאנו באים להדר ולצאת אליבא דכולי עלמא, חלילה להעלות כן על הדעת.

נהגו בימינו כדעת הרמב"ן להפקיר ואין נוהגים כדעת חכמת אדם להחמיר כדעת הרמב"ם.

האם יש פירות שביעית האסורים באכילה (איסור ספיחין)?

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ד

הלכה א

כל שתוציא הארץ בשנה שביעית, בין מן הזרע שנפל בה מקודם שביעית, בין מן העיקרים שנקצרו מקודם וחזרו ועשו ושניהם נקראו ספיח, בין מן העשבים והירקות שעלו מאיליהן ואין להן זרע **הכל מותר לאכלו מן התורה שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה...**

הלכה ב

ומדברי סופרים שיהיו כל הספיחים אסורין באכילה, ולמה גזרו עליהם מפני עוברי עבירה, **שלא ילך ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גנה בתוך שדהו בסתר, וכשיצמח יאכל מהם ויאמר ספיחים הן, לפיכך אסרו כל הספיחים הצומחים בשביעית.**

הלכה ג

הא למדת **שאיין אוכלין מפירות שביעית אלא פירות האילנות והעשבים שאין זורעין אותם רוב האדם** כגון הפיגם והירבוזין השוטים וכל כיוצא בהן, אבל הירקות שדרך רוב האדם לזרעם בגנות ומיני תבואה וקטניות כל הצומח מהן **אסור מדבריהם** והמלקטן מכין אותו מכת מרדות.

הלכה ד

ספיחים העולים בשדה בור ובשדה ניר ובשדה כרם ובשדה זרע מותרין באכילה, ומפני מה לא גזרו עליהם לפי שאין אדם זורע מקומות אלו, שדה בור אין אדם נפנה לשם, ושדה ניר רוצה הוא בתיקונה, ושדה כרם אינו אוסר כרמו, ושדה זרע הספיחין מפסידין אותה, וכן התבן של שביעית מותר בכל מקום ולא גזרו עליו. **לדעת הרמב"ם כל שצומח בשביעית יש בו איסור ספיחין.**

ר"ש שביעית פ"ט מ"א

ובירק אזלינן בתר לקיטה כדפרישית אבל לעניין איסור ספיחים דנפקא לן מדכתיב מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף משמע **דתחילת גידול בעינן בשביעית אבל ירק שגדל קצת בשישית והוסיף בשביעית הנהו ספחי שישית מיקרו ולא ספיחי שביעית**. אע"ג דבתבואה ודאי דדינה בתר שליש אם לא הביאה שליש בשישית אסורה משום ספיחי שביעית...

לדעת הר"ש רק כל שתחילת גידולו בשביעית יש בו איסור ספיחין.

בימינו ששביעית מדרבנן נוקטים כדעת הר"ש לגבי הגידולים שהתחילו לגדול בשישית. אמנם, הגידולים החד שנתיים שהתחילו לצמוח בשנה השמיטה, אע"פ שיש בהם קדושת שביעית אסור לאכול אותם משום איסור ספיחין.